

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко Л.Г. Лексические средства обозначения эмоции в русском языке. Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1989. 184 с.
2. Вольф Е.М. Функциональная семантика. Описание эмоциональных состояний // Функциональная семантика оценки / [вступ. ст. Н.Д. Арутюновой, И.И. Чельшевой]. М. : Книжный дом «ЛИБРКОМ», 2009. С. 214–246.
3. Вотякова И.А. Концепт «страха» в русском языке // *Вестник Удмурдского университета. Серия: История и филология*. Вып. 4, 2014. С. 179–183.
4. Гончарук М.М. До проблеми поняття «емоція» у лінгвістиці // *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2012. Вип. 1. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. С. 30–39.
5. Даньків М. Особливості побудови номінативного поля емоційного концепту «страх» (на матеріалі перської та української мов) // *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Філологічна*. 2011. Вип. 54. С. 87–92.
6. Зайкина С.В. Эмоциональный концепт «страх» в английской и русской лингвокультурах. Сопоставительный аспект : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание». Волгоград, 2004. 20 с.
7. Изард К.Э. Психология эмоций; пер. с англ. СПб : Питер, 2000. 464 с.
8. Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 406 с.
9. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах : монография. М. : Гнозис, 2008. 373 с.
10. Малярчук О.В. Емоційний концепт щастя: етимологічні та структурні характеристики // *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Житомир. 2017. № 2(74). С. 132–138.
11. Сироткина И.В. Репрезентация фразеосемантического поля «печали» в русском и английском языках: структурный и семантический аспекты : дис. канд. филол.: 10.02.20; Челябин. гос. пед. ун-т., Тобольск, 2012. 257 с.
12. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография. М. : Гнозис, 2008. 416 с.
13. Шаховский В.И. Эмоции: Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология. Изд. 2-е. М. : Книжный дом «ЛИБРКОМ», 2013. 128 с.
14. Шмелев А.Д. Грусть и печаль: сходства и различия // *Русская речь*. 2014. № 1. С. 44–51.
15. Ekman P. Basic emotions // *Handbook of cognition and emotion / edited by T. Dalgleish, M. Power*. Sussex, UK : Wiley, 1999. P. 45–60.
16. Plutchik R. *The Emotions: Facts, Theories and a New Model*. New-York : Random House, 1962. 228 p.
17. Wierzbicka A. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 349 p.

УДК 811,111'371.5

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.14-2.24>

**СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АД'ЕКТИВНИХ КОМПАРАТИВНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ
В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

**STRUCTURAL PECULIARITIES OF ADJECTIVE COMPARATIVE IDIOMS WITH
THE COMPONENT DENOTING INORGANIC MATTER IN THE ENGLISH
AND UKRAINIAN LANGUAGES**

Запухляк І.М.,

*orcid.org/0000-0001-6998-7788*старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Стаття присвячена дослідженню структурних особливостей ад'єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. Описано структурні моделі цих фразеологізмів, виокремлено подібні та відмінні конструкції в обох мовах. Матеріалом дослідження слугували 225 фразеологізмів англійської мови та 25 фразеологізмів української мови, що мають у складі лексичний компонент на позначення неживої природи, дібрані методом суцільної вибірки з сучасних фразеологічних словників. Під час аналізу використано такі методи: метод суцільної вибірки, методи аналізу та синтезу, метод дистрибутивного аналізу, описовий метод.

Виявлено, що серед ад'єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах існують як ізоморфні структурні моделі аналізованих фразеологізмів, так і аломорфні, які є типовими лише для однієї мови з повною їх відсутністю в іншій, що характерно для різноструктурних мов. З'ясовано, що виявлені розбіжності можуть бути зумовленими відмінностями у граматичних структурах досліджуваних мов. Ад'єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській мові можуть бути одиницями різних рівнів – словосполученнями і окремими лексемами.

Виявлено, що компаративне значення може актуалізуватися за допомогою сполучників, прийменників, синтетичних форм ступеню порівняння в українській мові та за допомогою *enough* прислівника в англійській мові, завдяки англійським словосполученням, у яких іменник передує прикметнику. У переважній більшості компаративних фразеологізмів української мови опускається основа порівняння, що є досить рідкісним явищем в англійській мові.

Ключові слова: фразеологізм, ад'єктивний фразеологізм, компаративний, структурна модель, ізоморфний, аломорфний.

The article dwells upon the structural features of the adjective comparative idioms with the component denoting inorganic matter in the English and Ukrainian Languages. The topicality of the article is stipulated by insufficient attention of the scientists to the contrastive researches of the adjective comparative idioms in English and Ukrainian. The goal of the article is to define and describe the features of the adjective comparative idioms with the component denoting inorganic matter. 225 English and 25 Ukrainian adjective comparative idioms with the inorganic matter component are in the focus of the article. The research resorts to such research methods as a continuous sampling method, methods of analysis and synthesis, distributive method and a descriptive method.

The results of the analysis show the existence of both isomorphic and allomorphic structural models of the adjective comparative idioms with the component denoting inorganic matter in the English and Ukrainian languages. Both lexemes (compound adjectives, whose the meaning does not coincide with the meanings of its components, making one part of the word or the whole word get metaphoric meaning, thus becoming the unit of the second nomination) and word combinations can function as English adjective comparative idioms, whereas the Ukrainian adjective comparative idioms can be only in the form of the word combination.

The comparative meaning can be expressed with the help of conjunctions, prepositions, syntactic forms of the comparative degree in the Ukrainian language as well as word position in the English language. Most Ukrainian adjective comparative idioms do not have tertium comparationis in their structure, which is not typical for the English Idioms. English adjective comparative idioms are more numerous and are represented by various structural models.

Key words: idiom, adjective idiom, comparative, structural model, isomorphic, allomorphic.

Постановка проблеми. Зіставні дослідження фразеологічних одиниць (далі – ФО) привертають все більше уваги сучасних науковців, оскільки дають змогу краще зрозуміти спільні та відмінні риси картин світу, сформованих носіями різних мов. Фразеологізми відображають культурні особливості мовців, оскільки оперують образами, притаманними конкретній лінгвоспільноті. Незважаючи на велику кількість досліджень у домені фразеології, структурним особливостям ад'єктивних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах ще не присвячувалися окремі розвідки.

Для виокремлення та опису ізоморфних та аломорфних структурних характеристик ад'єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах використовувалися такі методи дослідження: метод суцільної вибірки, методи аналізу та синтезу для встановлення спільних і відмінних рис фразеологізмів англійської та української мов, метод дистрибутивного аналізу, описовий метод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвісти неодноразово приділяли увагу дослідженню ад'єктивних ФО, наприклад розвідка І.І. Коломієць і В.В. Розгон присвячена структурно-функціональним параметрам предикативності ад'єктивних фразеологізмів

сучасної української мови [4]; об'єктом дослідження Г.Ф. Ступінської є ад'єктивні фразеологічні синоніми лемківського говору [7]; Т.В. Тарануха досліджує структурно-семантичні та граматичні характеристики ад'єктивних фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини в українській та німецькій мовах [8]; Н.В. Устенко зосереджується на фразеологічних одиницях ад'єктивного типу у мові художніх творів Володимира Винниченка [9].

І.А. Гонта розглядає ад'єктивні композити англійської мови з метафоричним значенням [2]. Науковці вже протягом тривалого часу досліджують компаративні ФО різних мов, серед інших це М.Я. Оленяк [11; 12], К.І. Мізін [5], О.А. Щепка [10] О.Г. Сошко [6]. Проте згадані дослідники розглядають весь домен компаративних фразеологізмів, не виокремлюючи певні семантико-граматичні розряди фразеологізмів, пропонується ж розвідка зосереджується саме на ад'єктивних компаративних ФО.

Мета статті – дослідити структурні особливості ад'єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах.

Об'єктом дослідження є ад'єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах.

Предмет дослідження – структурні особливості ад’єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження є 225 фразеологізмів англійської мови та 25 фразеологізмів української мови, що мають у своїй структурі лексичні компоненти на позначення неживої природи, дібрані методом суцільної вибірки з сучасних фразеологічних словників.

Виклад основного матеріалу. За твердженням М.Ф. Алефіренко «... ад’єктивними називають фраземи, яким притаманне категоріальне значення атрибутивності, здатність виражати статичну ознаку предметів» [1, с. 46]. Ад’єктивні ФО характеризують об’єкти, вказуючи на певні риси, наявні у об’єкта, чи приписані йому, послуговуючись певними образами, зрозумілими носіям мови. Залежно від їхнього значення та структури подібні ФО можна поділити на компаративні та некомпаративні.

Компаративні ФО порівнюють об’єкт із певним еталоном, що є мірилом важливої для мовця ознаки. Оскільки людина постійно взаємодіє з оточуючим світом, логічно, що еталонами численних порівнянь є предмети неживої природи. Відповідно до визначення Словника української мови «нежива природа – це: а) неорганічний світ; б) навчальний предмет, змістом якого є елементарні відомості про неорганічний світ» [5; т. 8, с. 7]. «Неорганічний – той, який не належить до живої природи; в якому відсутні життєві процеси» [5; т. 5, с. 349], а «природа – органічний і неорганічний світ у всій сукупності і зв’язках, що є об’єктом людської діяльності й пізнання, все те, що не створене діяльністю людини; буття, матерія [5; т. 8, с. 7].

У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що ад’єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах є одиницями різного рівня: лексичного рівня, представленого фразеологізмами виключно англійської мови, наприклад: англ. *dirt poor* ‘дуже бідний’, та синтаксичного рівня, представленого матеріалом обох досліджуваних мов, наприклад англ. *black as snow in London* ‘дуже чорний’, *dry as a sun-struck bone* ‘дуже сухий’, укр. *як у воду намочений* ‘зажурений, злий’, *ніби закам’янілий* – ‘непорушний’.

У результаті аналізу виявлено 11 ФО лексичного рівня, що складає 4,89% від загальної кількості ад’єктивних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській мові, в той час як ад’єктивні ФО синтаксичного

рівня, представлені словосполученнями, є більш продуктивними і складають 95,11% від загальної кількості.

Переважає більшість компаративних ФО має у складі сполучники *as, so, than, like* в англійській мові та *як, мов, ніби, за* в українській мові. Наприклад: англ. *as white as snow* ‘дуже білий’, *packed like sardines in a tin* ‘переповнений людьми’, укр. *мов у воду опущений* ‘дуже сумний’, *як за горою* ‘позбавлений клопотів, турбот’. Однак у результаті аналізу емпіричного матеріалу виявлено фразеологізми, які не містять у структурі сполучника, проте їх семантика передбачає порівняння. До таких ФО автор відносить фразеологізми на зразок англ. *stone dead* ‘зовсім мертвий’, оскільки існує синонімічний фразеологізм *dead as (a) stone*, що має структуру, притаманну компаративним виразам.

Окремі ад’єктивні композити англійської мови також мають синонімічні фразеологізми зі сполучниками у їхньому складі: англ. *stone-naked* ‘зовсім голий’ і *naked as (a) stone*. Крім того, фразеологізми, які мають у складі прислівник *enough* ‘досить’, автор відносить до компаративних, оскільки вони імплікують порівняння: англ. *strong enough to carry coal* ‘дуже сильний (запах із рота)’.

Критеріями запропонованої класифікації є частиномовна належність компонентів і їх позиційність у структурі фразеологізму. Структурні моделі представлені формулами, де N – Noun, NP – Noun Phrase, VP – Verb Phrase, V – Verb, Adj. – Adjective, Adv. – Adverb, Art. – Article, Prep. – Preposition, Pron. – Pronoun, Conj. – Conjunction, Num. – Numeral, Part. – Participle. Іменникові фрази можуть бути різного виду, включаючи такі компоненти як прикметник, дієприкметник, прислівник, числівник, артикль, займенник та іменник. Дієслівні фрази можуть включати прислівник та іменник. Оскільки в українській мові відсутнє таке граматичне явище як артикль, крім того, він не є повнозначною частиною мови і не впливає на значення загалом, то автор вважає, що в запропонованій класифікації при зіставленні структурних моделей аналізованих мов його наявністю можна знехтувати.

Ад’єктивні компаративні ФО лексичного рівня представлені композитами, що складаються з іменника та прикметника, структуру яких можна змоделювати як модель N + Adj.: англ. *stone-blind* ‘зовсім сліпий’, *flint-grey* ‘сірий як кремій’.

Д.М. Дубравська вказує, що існує три варіанти написання композитів: 1) суцільне написання (одне слово), 2) роздільне написання (окремі слова) та 3) написання через дефіс [3, с. 112].

З огляду на це автор відносить такі фразеологізми як англ. *dirt cheap* 'дуже дешевий', *stone(-cold) sober* 'зовсім тверезий', *silver clean* 'чистий, незаплямований' до одиниць лексичного рівня.

У результаті аналізу виявлено 11 фразеологізмів-комполітів, що складає 4,89% від усіх ад'єктивних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. Відносно низьку продуктивність цих ФО можна було б пояснити тим, що більш традиційним є вживання компаративних фразеологізмів зі сполучником у їхньому складі, а також нетиповістю постпозиційного розташування прикметника відносно іменника. В обох досліджуваних мовах модифікація іменника прикметником відбувається здебільшого препозиційно, проте в англійській мові можливими є виключення, коли постномінальні прикметники вказують на кількість за певною одиницею вимірювання, що виявилось на матеріалі дослідження, адже англ. *stone-blind* 'зовсім сліпий' позначає нульовий ступінь зору (якими б одиницями не вимірювався зір – їхня кількість в цьому випадку дорівнює нулю) чи *flint-grey* 'сірий як кремін' позначає колір, який показує на «ступінь сірості» об'єкта, що залежить від кількості кольоротворчого пігменту. Додатковим поясненням відсутності лексичних ФО в українській мові може бути той факт, що українські фразеологічні словники не фіксують окремі слова як фразеологічні одиниці.

Результати аналізу дозволяють виокремити єдину ізоморфну групу ад'єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах, що є другою за продуктивністю моделлю англійської та української мов. Це структурна модель **Conj. + N / NP + (Prep.) + (N / NP) + (Conj. + N / NP) + (Prep. + N)**, наприклад: англ. *like the sun on the hilltop, but a thistle on the hearth* 'веселий на роботі, роздратований вдома', *like a rope-dancer's pole, with lead at both ends* 'млявий', *like a worm on a hot backstone* 'той, що вигинається, постійно крутиться', *like a sailor on a water-cart* 'зовсім безпорадний', укр. *як порошина в оці* 'набридливий', *як хмара* 'дуже сумний, похмурий'. В структурі деяких українських ФО може бути присутній числівник, наприклад: укр. *як три краплі води* 'дуже схожі'.

Фразеологізми цієї групи вирізняються тим, що не мають експліцитно вираженої основи порівняння, тобто в них не вербалізується ознака, яка слугує основою порівняння. Це можна пояснити тим, що імпліцитно виражена ключова

ознака не може спровокувати різночитання, адже є добре відомою носіям мови, будучи єдиною можливою в цьому контексті або фактом частоті відтворюваності фразеологізму, який, можливо, першочергово експлікував ключову ознаку, проте регулярність відтворення ФО уможливила економію мовних засобів шляхом її опущення.

Найпродуктивнішою структурною моделлю англійської мови є **Adj. + Conj. + N**, якатза умови поширення додатковими елементами може сягати 7-компонентної структури: **(Conj.) + Adj. + (Prep. + N) + Conj. + N / NP + (Prep. + N) + (Conj. + N)**. До неї належить переважна більшість ад'єктивних компаративних ФО аналізованої мови. Базовою та найчисленнішою моделлю цієї групи є **Adj. + Conj. + N**. Прикладами таких фразеологізмів є англ. *light as air* 'дуже легкий', *mucky as a duck-pond* 'дуже брудний', *hot as a volcano* 'дуже гарячий', *high as the sky* 'надзвичайно високий'. Оскільки наявні всі елементи порівняння, а саме основа порівняння, виражена прикметником, наявний сполучник та еталон порівняння, який актуалізується іменником, що є яскравим і типовим представником потрібної ознаки, аналізована модель є компактною, інформативною та легко відтворюваною у мовленні. Тому логічно, що ця група ад'єктивних компаративних ФО є найчисленнішою в англійській мові.

Прикладами найрозлогіших за структурою фразеологізмів є англ. *better than a thump on the back with a stone* 'щось радісне (іронічно применшене)', *little in the waist as a dirt-dauber* 'з осиною талією', *as much akin as Lewson [= Lewesdon] Hill to Pilsen-pen [= Pilsden]* 'зовсім не пов'язані (як два пагорби в одному графстві)', *welcome as stones in oats to a horse* 'зовсім небажаний', *flash as a rat with a gold tooth* 'той, хто всіляко намагається справити гарне враження', *happy as a clam at high tide* 'дуже щасливий', *lonely as a shag on a rock* 'дуже самотній', *joyful as the back of a gravestone* 'зовсім не радісний', *strong as / like a drink of water* 'зовсім слабкий (про худорляву людину)'.

Менш продуктивною є структурна модель **Conj. + Adj. + (Conj.) + (N/NP) + Clause**: англ. *as big an oaf as Bull's dog which bayed at the moon till his tail froze to the ground* 'зовсім дурний', *so lucky that if he fell in the river he'd only get dusty* 'дуже везучий', *wise as the Westmorland jury, who found a man guilty of manslaughter who was tried for stealing a grindstone* 'надзвичайно дурний'. Оскільки подібні фразеологізми містять у структурі підрядне речення, вони є розлогіми та об'ємними.

З досить високим ступенем впевненості можна стверджувати, що відносна непродуктивність цієї структурної моделі пояснюється існуванням синонімічних висловів, які можуть донести аналогічну інформацію більш 'економним' способом, а також тим фактом, що надмірна лексико-синтаксична громіздкість ФО значно знижує шанси на її запам'ятовування і регулярне відтворення носіями, що є необхідною умовою статусу фразеологізму. Це стосується також найменш продуктивних структурних моделей 4.7 і 4.8, структурним компонентом яких також є підрядні речення.

Особливістю структурної моделі **Part. + (Prep.) + Conj. + N + Prep. + N**, є те, що першу позицію у ФО аналізованої групи займає дієприкметник, а решта елементів його уточнюють. Реалізація цієї структурної моделі може бути проілюстрована такими фразеологізмами: англ. *left (stuck) out there like Venus on a rock-bun* 'надзвичайно ізольований', *dribbling like a barrel of snow* 'про людину, у якій нежить', *lost like a lop in a coal-pit* 'про людину, що живе сама у великому домі'.

Дещо менш продуктивною є структурна модель **N / NP + Conj. / Prep. + N + (Prep. + N)**. Прикладами таких фразеологізмів можуть слугувати вислови англ. *no more wit than a stone* 'зовсім дурний', *breasts like whinstane* 'безжалісний'. До цієї структурної моделі можна віднести ФО англ. *the height of a bob of coppers* 'невисокий (про дитину)'. Хоча аналізований фразеологізм не має у складі сполучника, однак

є синонімічним вислову англ. *as high as three / six penn'orth of coppers*, що відноситься до структурної моделі 4.3, тому належить і до компаративних фразеологізмів.

Ще одна структурна модель, яка не має формальних ознак компаративності, але імпліцитно актуалізує порівняння, – це структурна модель **Adj. + Adv. + VP + (Clause)**: англ. *cold enough to frizzle a yan [= freeze a heron] which will stand still in a pond in the coldest weather* 'надзвичайно холодний', де порівняння імплікується прислівником.

Найменш продуктивною є структурна модель **Conj. + NP + Prep. + N + Clause**, що може пояснюватися розлогою структурою та не характерним вираженням атрибутивного значення за допомогою кількох іменників. Єдиним фразеологізмом цієї групи є англ. *like old Mode of Mobberley, that saw the new moon in the morning* 'надзвичайно довірливий, наївний'. Структурна модель **Conj. + Adj. + Conj. + VP** також представлена одним ФО: *as easy as to bowl downhill* 'дуже легко'. Можливо, це зумовлено тим, що для дієслівних конструкцій непритаманна атрибутивна функція в англійській мові.

Окрім аломорфних структурних моделей англійської мови існують також аломорфні моделі української мови. Структурна модель **Conj. + (Prep.) + (N NP) + Part.** є найпродуктивнішою моделлю української мови. Прикладами таких ФО є в укр. мові *холодною зимною водою облитий* 'пригнічений, приголомшений', *як у воду намо-*

Таблиця 1

Структурні моделі ад'єктивних компаративних ФО з лексичним компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах

№	Структурні моделі	Лексичні моделі		Синтаксичні моделі	
		Англ. мова	Укр. мова	Англ. мова	Укр. мова
1	Складні слова	11 (4,89%)	–		
2	Conj. + N / NP + (Prep.) + (N / NP) + (Conj. + N / NP) + (Prep. + N)			13 (5,78%)	7 (28%)
3	(Conj.) + Adj. + (Prep. + N) + Conj. + N / NP + (Prep. + N) + (Conj. / Prep. + N)			180 (80%)	–
4	Conj. + Adj. + (Conj.) + (N / NP) + Clause			7 (3,11%)	–
5	Part. + (Prep.) + Conj. + N + Prep. + N			7 (3,11%)	–
6	N / NP + Conj. / Prep. + N + (Prep. + N)			3 (1,33%)	–
7	Adj. + Adv. + VP + (Clause)			2 (0,89%)	–
8	Conj. + NP + Prep. + N + Clause			1 (0,44%)	–
9	Conj. + Adj. + Conj. + VP			1 (0,44%)	–
10	Conj. + (Prep.) + (N / NP) + Part.			–	11 (44%)
11	Conj. + Prep. + N / NP			–	4 (16%)
12	Adj. + N + Adj. + N			–	2 (8%)
13	Adj. + Prep. + N + Adj. + Prep. + N			–	1 (4%)
	Разом	11 (4,89%)	–	214 (95,11%)	25 (100%)

чений 'зажурений, злий', *ніби з каменя вибитий*: 1) нерухомий, 2) дуже гарний', *ніби закам'янілий* 'непорушний'. Особливістю аналізованих ФО є те, що основа порівняння є імпліцитною, а еталон порівняння виражений повністю усім фразеологізмом. Ця група фразеологізмів відрізняється від структурної моделі 4.6 тим, що в англійській мові дієприкметник завжди займає перше місце у фразеологічному виразі, натомість в українських виразах дієприкметник завжди знаходиться у постпозиції.

Дещо менш продуктивною є структурна модель **Conj. + Prep. + N / NP**, у якій також відсутня основа порівняння. Наприклад: укр. *як за кам'яною горою* 'позбавлений турбот', *мов / ніби з-під землі* 'дуже глухий, далекий'. Еталон порівняння виражений комбінацією іменника з прийменником, що має адвербіальне значення місця.

Структурна модель **Adj. + N + Adj. + N** представлена двома синонімічними фразеологізмами: укр. *тихийший води, нижчий трави* та *тихіший води, нижчий трави*, що мають значення 'дуже скромний, непомітний'. Аналізовані ФО не мають у складі сполучників, однак система синтетичного творення порівняльної форми прикметника дає змогу виражати компаративне значення.

Найменш продуктивною структурною моделлю ад'єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в українській мові є **Adj. + Prep. + N + Adj. + Prep. + N**, єдиний фразеологізм якої є квантитативним варіантом попередньої структурної моделі: укр. *тихіший за воду, нижчий за траву* 'дуже скромний, непомітний', в якому відношення між прикметником та іменником виражене за допомогою прийменника.

Кількісний розподіл ад'єктивних компаративних ФО із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах представлений у таблиці 1.

Горизонтальне прочитання таблиці демонструє продуктивність кожної виокремленої моделі в досліджуваних мовах, тоді як вертикальне – спосіб утворення: лексичний чи синтаксичний. Кількісно дібраний матеріал з англійської мови переважає більш ніж у 9 разів, що дозволяє говорити про значно вищу продуктивність ад'єктивних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській мові порівняно з українською, а також дає підстави припустити, що ступінь ідіоматизації англійської мови може бути набагато вищим, ніж в українській мові.

Як видно з таблиці, в результаті проведеного аналізу було виокремлено 9 структурних моделей ад'єктивних компаративних фразеологіз-

мів із компонентом на позначення неживої природи в англійській мові та 5 структурних груп ад'єктивних компаративних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в українській мові, лише одна з яких є ізоморфною. Більше різноманіття моделей в англійській мові можна пояснити її аналітичністю, через що роль прийменників є ключовою: ті синтаксичні відношення, які в українській мові можна виразити за допомогою флексій, в англійській мові вимагають наявності прийменників, що дають підстави для виокремлення додаткових моделей.

Збільшує кількість структурних моделей в англійській мові і той факт, що в дібраному матеріалі наявність основи порівняння є обов'язковою і позиційність прикметника, який її здебільшого виражає, може бути різною, що дає підстави для виокремлення додаткових моделей. Для української мови характерно опускати основу порівняння, лише 12,5% українських ад'єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи містять у структурі прикметник, що позначає ознаку, на основі якої відбувається порівняння. Натомість у 98,22% ад'єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи в англійській мові основа порівняння актуалізується за допомогою експліцитно вираженого прикметника чи дієприкметника. Частково це може пояснюватися тим, що представники англійської мовної спільноти мають схильність більш конкретизовано передавати характерну рису об'єкта для того, щоб адресат правильно розкодував значення порівняння.

Крім того, кількісну різницю може провокувати і різниця у функційній специфіці окремих структур. Так, виокремлена модель в англійській мові з постпозитивним прикметником **N + Adj.** потенційно можлива і в українській мові, проте в ній постпозиція атрибута буде свідченням поетичності чи пафосності вислову (наприклад *Прийшли вісті недобрі*), в той час як в англійській мові це є виявом однієї із основних функцій ФО – номінативно-комунікативної, що передбачає позначення кількісного аспекту вияву ключової ознаки.

Меншому різноманіттю структурних моделей в українській мові також сприяє повна відсутність фразеологізмів, до складу яких входить складнопідрядне речення, що навряд чи можна було б пояснити власне мовними причинами. Це може бути виявом схильності носіїв української мови до лаконічності, що вимагає подальших досліджень, або особливостями різних лексикографічних традицій.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про існування як ізоморфних, так і аломорфних

структурних моделей ад'єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. Значні структурні відмінності можна частково пояснити різноструктурністю аналізованих мов, оскільки їхні граматичні правила значно відрізняються, допускаючи певні граматичні явища в одній мові (існування ад'єктивних компаративних ФО, які не містять сполучників чи прийменників, а реалізують компаративність лише синтетичною формою ступеня порівняння в українській мові), натомість категорично не дозволяють інші (актуалізацією компаративного значення за допомогою словосполучення, що складається з іменника та прикметника, у якому іменник знаходиться у препозиції).

Англійські ад'єктивні компаративні ФО можуть бути одиницями лексичного та синтак-

сичного рівня. Натомість українські фразеологізми, представлені ілюстративним матеріалом, можуть бути лише рівня словосполучення. Це може пояснюватися традицією укладання українських фразеологічних словників, що не включають лексичні одиниці в домен фразеології. Ад'єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській мові кількісно значно переважають українські ад'єктивні компаративні фразеологізми, що частково може виправдовувати той факт, що структурні моделі англійської мови різноманітніші та численніші.

Перспективними є дослідження ад'єктивних некомпаративних ФО та співвідносних зі словосполученнями адвербіальних фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 135 с.
2. Гонта І.А. Ад'єктивні композити англійської мови з метафоричним значенням і проблема їх перекладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : збірник наукових праць*. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. Серія 9, С. 31–35.
3. Дубравська Д.М. Композити як одне з основних джерел розвитку і збагачення словникового складу англійської мови (на матеріалах британського національного корпусу текстів (BNC). *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. К. : Логос, 2011. С. 110–119.
4. Коломієць І., Розгон В. Структурно-функціональні параметри предикативності ад'єктивних фразеологізмів сучасної української мови. *Філологічний часопис*, 2016, № 2, С. 59–68.
5. Мізін К.І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов крізь призму часового коду культури: зіставно-лінгвокультурологічний аспект [Електронний ресурс]. *Лінгвістика*, 2013. № 2. С. 13–20. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2013_2_4.
6. Сошко О.Г. Семантичні особливості компаративних фразеологічних одиниць на позначення морально-етичних рис людини (на матеріалі української, німецької та англійської мов). *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 3. С. 228–235. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_3_38.
7. Ступінська Г. Своєрідність ад'єктивних фразеологічних синонімів лемківського говору. *Studia Methodologica*. 2009. Вип. 27: *Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті*. С. 54–57.
8. Тарануха Т.В. Структурно-семантичні та граматичні характеристики ад'єктивних фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини в українській та німецькій мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Філологія». 2014, № 10, том 1. С. 8–11.
9. Устенко Н.В. Особливості функціонування фразеологічних одиниць ад'єктивного типу у мові художніх творів Володимира Винниченка. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2004. № 16. С. 108–112.
10. Щепка О. Типологія компаративних фразеологічних одиниць в українській і російській мовах: порівняльний аспект [Електронний ресурс]. *Лінгвістичні студії*, 2011. Вип. 23. С. 211–215. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_23_49.
11. Oleniak Mariana. Semantic representation of similes (based on the Ukrainian, English and Polish languages). *Topics in Linguistics*. Germany: De Gruyter, 2018. vol. 19, issue 1. С. 18–32. DOI <https://doi.org/10.2478/topling-2018-0002>.
12. Oleniak Mariana. Dialectic interaction of quantity, quality and relation in simile domain. *Advanced Education*. Kyiv, 2019. issue 12. P. 134–141.